

Az orosz eszme bukása

Andrei Kolesnikov: The End of the Russian Idea.
What It Will Take to Break Putinism's Grip,
Foreign Affairs September/October 2023

DOI: 10.14267/VILPOL2023.05.03.

Andrei Kolesnikov: The End of The Russian Idea: What Will Take to Break Putunism's Grip.
(2023. augusztus 22). c. cikk összefoglalója

2023 júniusában a három zászló évfordulója alkalmával tartott ünnepséget az orosz elnök, Vlagyimir Putyin a szentpétervári vízparton az ország legmagasabb épülete, azaz a Lakhta Center és a Gazprom állami gázvállalat főhadiszállása előtt, ami a putyini Oroszország döntő szimbóluma. A zászlóváltás mögötti tartalmak és következtetések történelmi kapcsolódási pontokat vélnek felfedezni Nagy Péter, II. Sándor cár és Sztálin korábbi uralkodókhoz. Gyakorlatilag a 2022-ben elindított ukrajnai különleges hadművelet óta a Putyin-rezsim a sztálini nacionalista imperializmus ideológiájává vált, azonban Putyin sosem hivatkozott és utalt Sztálinra és arra sem, hogy örökösének tartaná magát. Ezzel szemben a tettek és a hatalmi nyelvezet, illetve ellenvélemény iránti intoleráns elvek egyértelműen Sztálinéra hasonlítanak. A főbb eltérés, hogy míg Sztálin a nyugati típusú felzárkózást és iparosítást szorgalmazta annak idején, Putyin uralmának első 4 éve alatt elzárkózott a nyugatfelé történő nyitástól, ezzel egy modernizáció nélküli birodalmat építve fel.

Oroszország folyamatos ukrajnai intervenciójának megértéséhez tudni illik, hogy Krím 2014-es anektálásával mondhatni feltámadt az orosz birodalmi eszme, melyet az orosz ortodox egyház elvont és archaikus tanításai is alátámasztanak, melyben a nép azt kapja, hogy a dekadens Nyugat az ellenség és Oroszországnak az a missziója, hogy szembe szálljon annak káros befolyásolásával. Az orosz nemzet igazán változatos impulzusokat kapott a legidősebb generáció élete során, hiszen Sztálint követően Putyinig azon dolgoztak az illetékes miniszterelnökök, hogy eltöröljék és felszabadítsák az országot a Sztálinista eszméktől és diskurzusoktól, másszóval a desztálinizáció jellemezte. Ezzel szemben ebben évezredben már a putyini Oroszországban az újrastálinizáció és az antimodern imperializmussal találkozunk, ami felidézi a régi „orosz eszmét”, ami korábban az ország elkülönültségét és magasztos erkölcsi rangját volt hivatott kifejezni, de ez most kiegészült a nyers militarizált terjeszkedéssel. Ennek jelenlegi hatását láthatjuk az elmúlt lassan 2 évben világszerte, hiszen kialakult az éles hadiállapot Ukrajna és Oroszország között, mely kimenetele és hatásai világszinten kezelendő problémát jelentenek. Kolesnikov szerint lehet, hogy a putyinizmus véges, azonban annak fejlettsége és mélyen gyökerező nyugat-ellenes gondolkodásmódja azt sugallja, hogy a háború kimenetelén túl több kell ahhoz, hogy Putyin uralma az orosz társadalom felett meg tudjon törni és ezzel felszabaduljon az orosz nép.

A cikkben megtalálható a Szent Orosz Birodalom rövid történelmi áttekintése, mely betekintéssel láthatóvá válnak a múltbéli eszmék és támpontok (oroszlány ortodox egyház és a katonaság), melyek masszív alapot képeznek az orosz társadalom kialakulásában és milyenségében. A történelem, annak eseményei és őseink tetteinek következményei lehetőséget nyújtanak a tanulásra és alapul szolgálhatnak valami újnak, jobbnak a megalkotásában. Vannak, akik a megfelelő konklúziót le tudják vonni és előre fel tudnak haladni, de vannak, akik torz értelmezésben vélnak lehetőséget találni és megragadni azt. Ez a politikától függetlenül az átlagember életében is megjelenik, például a családalapítás során.

Putyin kezdetben még nyitottabb szemléletű volt, de persze akkor is a hatalmat és az irányítást kereste az orosz társadalom felett, melynek fontos kontextusa volt a hűség megjutalmazása. A 2012-es visszatérése alkalmával (Medvegyev egyéves kormányzása után) egy sokkal erősebb kezet és elmét kapott Oroszország. Mely magánszemélyek esetében is megfigyelhető egy csalódott állapot utáni visszatérés során (például megcsalást követően), hiszen sérül az adott személy önmegítélése. Putyin nyíltan vállalta mindig is, hogy bánja a szovjet birodalom összeomlását, valamint, hogy úgy érzi az Egyesült Államok és annak szövetségesei nem tekintenek Oroszországra egyenlő félként, így nem adnak kellő tiszteletet sem számára. Félt, hogy az érdekeit nem figyelembe véve a kormány ellen fordítják a civil szervezeteket és a társadalom egy részét, ezért elfordult a szólásszabadság és a pluralizmus látszólagos fenntartásától is. Tehát Putyin döntést hozott és kialakította hatalomfelfogását és célja elérésének módját is. Az írásnak több része is arra hívja fel a figyelmet, hogy Moszkva hogyan próbálja megváltoztatni az orosz történelmet és hogyan használja fel az ideológiát a hatalom megtartásához. Az állam szerepét a tömegpszichózis irányításában és az állampolgárok gondolkodásának ellenőrzésében hangsúlyozza.

Mindez lehetővé tette, hogy 2022-re Putyin és környezete az orosz nacionalista-imperialista gondolkodás szélsőségeit elérve megkezdjék az ukrainai „különleges hadműveletet”, melynek kezdete óta megszakadt az Európával és az Egyesült Államokkal fennálló kapcsolat. Ahogyan ez a civil oroszok elnyomására is kiterjedt, ahogyan kihirdetésre kerültek a meleg és transznemű embereket célzó törvények is. Mindez úgy van tálalva, hogy a békéért vívunk háborút, hiszen Oroszország csak úgy tudja fenntartani védelmezői státuszát, ha újjáéleszti birodalmát az egyház konzervatív előírásainak megfelelően. Tehát a Putyin-rezsim egyrészt azért is fenyegető, mert teljesen leegyszerűsítette a hagyományos elképzeléseken alapuló modelljét, melynek eszközei a területi terjeszkedés és a hazai belső nézeteltérések visszaszorítása. Emiatt elvárás lett az orosz társadalommal szemben, hogy a passzív belenyugvás helyett hazafiasságukat kifejezzék. Ennek elmélyítéséhez az iskolákban órákat tartanak, erről szóló könyveket osztanak, melyek segítik Putyin cselekedeteinek értelmezését és a történelem előnyös felfogását. Mindebből is látható, hogy Putyin egy totalitárius rezsimet alkot, melyben a kizárólagos ellenőrzés gyakorlása mellett a orosz népesség politikáról alkotott képét szabják kedvükre. Azaz Putyin a történelmi emlékezet ellenes háborút is folytat Kolesznikov szerint.

A mostani történések nem feltétlen a nép akaratát és egyetértését fejezik ki, hiszen a mostani helyzet is áldozatokat követelt már meg és követel is meg, valamint a szankciók is hatással vannak a nem háborúban tartózkodó civilek mindennapi életére. Hiába érvel azzal Putyin, hogy a csatatéren halt halál nem hiábavaló, hiszen kifejezi az orosz eszme elfogadását és annak teljes hitében történik, mely egyfajta beteljesedést sugall, ezzel egy szülő, egy család nem igazán tud mélyen békére lelni. Kolesnikov írása szerint, az erős kézzel folytatott birodalomépítések kudarcot vallanak, ami miatt a putyini birodalom az utolsókat rugja, gyenge lábakon áll és azt már nem is lehet újraéleszteni. Ehhez kapcsolódva már csak egy kérdés vetődik fel, hogy meddig lesznek még fogékonyak és toleránsak a hétköznapi oroszok a putyinizmusra.

Összeségében a Putyin-rezsim folytatódhat Putyin nélkül is, de az orosz történelem azt mutatja, hogy egy diktátor távozása után új korszak kezdődhet a liberalizáció és a reformok terén. A Putyin-rezsimnek képesnek kell lennie a társadalom gondolkodásának megváltoztatására azáltal, hogy egyszerű, de hatásos üzeneteket közvetít, de ugyanakkor a közömbösséget is kezelnie kell, mivel az a rezsimre való veszélyt is hordozhat. Az orosz államnak a gazdasági stabilitást és a modern életstílust kell előtérbe helyeznie az imperializmus és az ideológia helyett, hogy a társadalom szélesebb körének támogatását el tudja nyerni. Az is felvetődik, hogy a Putyin-rezsimnek továbbra is szüksége van-e egy külső ellenségképre, hogy indokolni tudja a militarizmust, vagy képes az állam növekedését erőszak és halál nélkül, például innovációval és termelékenységgel elérni.

Ábrahám Anna

